

TÜRKİYE’DE CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİNİN DİNAMİKLERİ VE YÜRÜTMENİN YENİ KONUMU

*Doç. Dr. Cengiz GÜL**

ÖZET

16 Nisan 2017 tarihinde yapılan referandumla kabul edilen Anayasa Değişikliği, aslında, 1961 Anayasası’ndan sonraki siyasal süreçte, Türkiye’de aşırı istikrarsız ve zayıf hükümetler ve periyodik darbelerin yol açtığı işlemeyen ve yönetemeyen demokrasi pratiğinin ortadan kaldırılması adına gerçekleştirilen bir hükümet sistemi reformu olmuştur. En son 15 Temmuz 2016’daki darbe ve işgal harekâtıyla kendini gösteren Türk darbecilik pratiğinin siyasal temelinde, parlamenter sistemin, kuvvetler ayrılığını sağlayamayan iç içe geçmiş yasama-yürütme olgusuna ilaveten, yürütmenin, kendi içinde çatışma potansiyeline çanak tutan çift

* Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Kamu Hukuku Bölümü, Anayasa Hukuku ABD
cengizgul2002@yahoo.com.

Makale Geliş Tarihi:19.09.2018

Makale Kabul Tarihi:10.10.2018

başlı yapısıyla, parlamenter sistemin adeta doğal bir özelliği haline gelen koalisyon hükümetleri sebebiyle ortaya çıkan istikrarsız, güçsüz ve demokratikliği zayıf hükümetler olgusu yatmaktadır. Böylesine siyasal kaotik ve kaygan bir zemin üzerinde yeşermesi ve büyümesi, adeta kaçınılmaz olan askeri, bürokratik ve jüristokratik vesayet odaklarının, doğrudan veya dolaylı bir çok darbesine veya darbe teşebbüsüne şahit olan Türkiye'nin, bu vesayet odaklarının da arkasında, onları dizayn edip, kendi amaçları doğrultusunda kullanacak kadar devlet mekanizmasına yön veren üst vesayet merkezlerine karşı daha fazla gecikmeden, Cumhuriyet tarihinde ilk kez halkın inisiyatifiyle yapılan siyasal sistem reformunu hayata geçirmesi kaçınılmaz olmuştur. İşte, 16 Nisan 2017 tarihinde yapılan referandumla kabul edilen Anayasa Değişikliği'nin ana eksenini ise, demokratik siyasal sistem zemininde, mevcut hükümet modelinin Türkiye tipi bir başkanlık sistemine dönüştürülmesi oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cumhurbaşkanlığı Sistemi, Yürütme, 2017 Anayasa Değişikliği, Saf Başkanlık Sistemi, Referandum.

DYNAMICS OF PRESIDENTIAL SYSTEM IN TURKEY AND NEW POSITION OF EXECUTIVE

ABSTRACT

Constitutional amendment that accepted with referandum in 16 April 2017, actually, is an government system reform which been realized for eliminate unoperate/ungovern democracy practice that emerge from exceed unstable and weak governments and periodic coups in Turkey at

political process after from 1961 Constitution. The fact of unstable, powerless and weak democratic governments caused by the coalitions, which has become a natural feature of the parliamentary system with its double-headed structure and potential for conflicts, in addition to the inherent legislative-executive nature of the parliamentary system that can not provide separation of powers, is lying under the political basis of Turkish coupling practice, which has been manifested itself with the latest July 15th, 2016 coup d’etat and occupation campaign. Turkey has witnessed direct and indirect coup d’etat of military, bureaucratic and juristic centers of tutelage, which is almost inevitable to grow on such a politically chaotic and slippery ground. Behind these centers of tutelage, top center of tutelage which has designed and directed the state mechanism them for his own purposes and has taken over the state. the reform of the political system has become inevitable. This reform was made with the initiative of the people for the first time in the history of the Republic. The main axis of the amendment of the Constitution adopted with a referendum on April 16, 2017 is the transformation to Turkish type presidential system of the existing government model on the ground of the democratic political system.

Keywords: Presidential System, Executive, 2017 Constitution Amendment, Pure Presidential System, Referandum.

1. GİRİŞ

16 Nisan 2017 referandumuyla kabul edilen son Anayasa Değişikliğinin özünde, *başkanlı parlamenter sistem* veya *pasif yarı-başkanlık sistemi* olarak da nitelendirilebilecek o dönemdeki hükümet modelinden, başkanlık sisteminin Türkiye'ye uyarlanmış tipine,¹ yani *Cumhurbaşkanlığı Sistemine* geçiş yapılması yatmaktadır.² Cumhuriyet tarihi boyunca, halkın ilk kez yapımında aktif rol üstlendiği bu hükümet sistemi reformu yapılanaya kadar, özellikle darbeler sonrasındaki anayasalarla, bu ülkeye *otorite* ve *özgürlük* alanına dair pek çok konunun dayatıldığına şahit olunmuştur. İşte bu hükümet sistemi reformunun gerçekleşmesiyle, Ağustos 2014'te Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi kuralının da hayata geçmesi sonrasında uygulanmaya başlanan yarı-başkanlık modeli içerisinde, hem yürütmenin çift başlı yapısının yol açtığı siyasal çatışma riskleri, hem de yürütmenin, parlamentodaki çoğunluğa ya hiç sahip olmadığı veya bu çoğunluğu sonradan yitirdiği durumlarda ortaya çıkması, neredeyse muhakkak olan bir siyasal kaosa³ davetiye çıkarabilme potansiyelini bertaraf etmek için, başkanlık sistemine yarısıyla değil de, tam olarak geçme teşebbüsü anlamındaki bu Anayasa değişikliği, demokratik

¹ Türk tipi başkanlık modeli hakkında karşılaştırmalı bir çalışma için bkz. **Recep BOZLAĞAN**, *Türk Tipi Başkanlık*, Hayat Yayınları, İstanbul, 2016. **Hayri KESER**, “*Türk Tipi Başkanlık Sistemi Üzerine*”, Yeni Türkiye Dergisi (Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Özel Sayısı), Yıl: 23, Sayı: 94, (Mart-Nisan), 2017, s. 433 vd.

² **Fahrettin ALTUN**, “*Red Cephesinin Yeni Sanrıları*”, Retrieved at February 20, 2017 from <http://www.sabah.com.tr/yazarlar/fahrettinaltun/ret-cephesinin-yeni-sanriları>. Erişim Tarihi: 28.04.2018. **Mehmet UÇUM**, “*Cumhuriyeti Halka Açan Doğrudan Millet Hükümeti*”, Açık Görüş-Star, Erişim Tarihi: 20.04.2018.

³ İktidarın, farklı siyasal partilere bağlı başkan ve başbakanla paylaşılmak zorunda kalınması, yani çift başlı yürütmenin her iki kanadının zıt siyasal eğilimleri yansıtmaması durumunda ortaya çıkan siyasal kriz olgusunu ifade eden kohabitasyon (cohabitation) kavramı ve Fransa'da yaşanan siyasal pratikleri hakkında daha geniş bilgi için bkz. **Cengiz GÜL**, *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemlerinde Yürütme*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017, s. 209 vd.

rejim zemini üzerinde yükselen, ancak verimsiz ve ağır işleyen, koalisyon hükümetlerine çanak tutan ve vesayet etkisine her an açık olan mevcut hükümet modelini dönüştürmeyi amaçlamaktadır.⁴

Başkanlık sistemi, Türkiye’nin ülke ve devlet olarak bünyesine yakışan bir siyasal elbisenin dikilmesi arayışları çerçevesinde, son kırk yıl içinde dönem dönem gündeme getirilmiş, ancak gereken siyasal ve de sosyal desteği bulamadığı için hep geri çekilmek zorunda kalınan bir teklif ve tavsiyeden öteye geçememiştir. Bu teşebbüslerin hukuki bir sonuca kavuşturulduğu 2017’deki Anayasa Değişikliğiyle getirilen Cumhurbaşkanlığı Sisteminin, Türkiye’nin sosyo-politik şartlarının da⁵ zorlanması sonucunda, yasama ve yürütme organlarının karşılıklı ve eş zamanlı seçim yetkileriyle donatılması özelliği dışında, başkanlık sistemiyle aynı özellikleri taşıyan bir hükümet modeli⁶ olduğu ve parlamenter ve yarı-başkanlık sistemleri gibi, temsili demokrasinin bir örneği sayılması gerektiği gayet açıktır. Ancak tabii ki bu teorik yaklaşımın, ülkemiz açısından siyasal pratikte de teyit edilmeye ihtiyacı vardır. Bunun için de 24 Haziran 2018 Seçimlerinden sonra uygulanmaya başlanan bu sistemin, siyasal pratikte nasıl sonuçlar meydana getireceğini takip etmek gereklidir.

⁴ Bu konuda aksi bir görüş için bkz. **CHP**, “Neden Hayır”, <https://www.chp.org.tr/Public/0/Other/NEDEN%20HAYIR.pdf>. Erişim Tarihi: 30.04.2018.

⁵ “Her ülkenin yönetim tarzı, adı ne olursa olsun, kendi geçmişine ve geleneğine uygun olarak şekillenmiştir.” **Recep Tayyip ERDOĞAN**, “200 Yıllık Arayışın Ürünü: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi”, Yeni Türkiye Dergisi (Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Özel Sayısı), Yıl: 23, Sayı: 94, (Mart-Nisan), 2017, s. 9.

⁶ Bilir, başkanlık sisteminin temel özelliklerinin korunduğu ve Türkiye’nin şartları, özellikleri ve yapısı göz önünde bulundurularak uygulanacak bir hükümet sisteminin başarılı olacağına özellikle işaret etmektedir. **Faruk BİLİR**, *Hükümet Sistemleri ve Başkanlık Sistemi*, Adalet Yayınları, Ankara, 2017. **BOZLAĞAN**, *a.g.e.*, s. 58, 128 vd.

2. CUMHURBAŞKANLIĞI (TÜRK TİPİ BAŞKANLIK) SİSTEMİNDE YÜRÜTMENİN KONUMU

2.1. Anayasa Değişikliğinin Cumhurbaşkanının Siyasi ve Cezai Sorumluluğu Üzerindeki Etkileri

16 Nisan 2017 tarihinde gerçekleşen referandum sonuçlarına göre % 51.41 evet oyu çıkararak kabul edilen anayasa değişikliğinin temelinde, mevcut yarı-başkanlık hükümeti modelinden cumhurbaşkanlığı sistemine geçiş olgusu yatmaktadır. Türkiye'nin sosyo-politik şartlarının da bir zorlamasıyla başkanlık sisteminin ülkemize adapte edilmiş bir türü olarak kendini gösteren Cumhurbaşkanlığı Sistemi⁷ içerisinde, Cumhurbaşkanının tüm yürütme yetkilerini kendinde toplamasına ve gücünün artmasına sıkça atıf yapılırsa da, onun değişiklik öncesindeki gibi, sadece yetkili ve sorumsuz olmakla kalmayıp, değişiklikle sorumlu ve hesap sorulabilir bir konuma da getirilmiş olduğuna önemle dikkat çekmek gerekir. İşte tam da burada, Anayasa Değişikliği sonrasında Cumhurbaşkanının siyasi ve cezai sorumluluk cephesinde nasıl bir değişikliğin olduğu konusuna, mukayeseli biçimde değinmekte yarar bulunmaktadır.

2.2. Cumhurbaşkanının Siyaseten Sorumlu Olup Olmadığı Konusu

1982 Anayasası, 16 Nisan 2017 tarihindeki referandumla kabul edilen Anayasa Değişikliğine kadar, siyaseten tam sorumsuz, ancak çok yetkili bir cumhurbaşkanlığı makamı öngörmekte idi. Siyaseten tam sorumsuzluk, Cumhurbaşkanının görev süresi içinde, ne kadar siyasi yanlış ve hata yaparsa yapsın, ne TBMM ne de başkaca bir organ veya halk

⁷ FENDOĞLU, *a.g.m.*, s. 90.

tarafından görevden alınamaması anlamına gelmektedir.⁸ Zaten anayasal açıdan geniş icrai yetkilerle donatılan ve 2007’deki halk tarafından seçilme kuralının da gelmesi sonrasında, doğrudan demokratik meşruiyet gücünü de elde eden bir Cumhurbaşkanının siyasi sorumluluğunun hiç olmaması, kamu hukukundaki, ‘*yetkinin olduğu yerde sorumluluk da mutlaka olmalıdır*’ yönündeki genel ilkeye aykırılık oluşturmakta idi. Her ne kadar “*karşı imza kuralı*” çerçevesinde cumhurbaşkanının, altında imzasının olduğu işlemlerden dolayı sorumluluk başbakan veya ilgili bakana yükleniyordu.⁹ Ancak 1982 Anayasası uygulamasında Cumhurbaşkanının tek başına imzasıyla sonuç meydana getiren işlemler yapabilmesi ve bunlardan dolayı da AY. m. 105 ve 125 gereği yargı denetiminin kapalı olması, hukuk devleti açısından ciddi sıkıntılar oluşturmakta idi. 16 Nisan 2017 tarihli referandumla kabul edilen AY değişikliğinde ise yürütmedeki iki başlılığın kaldırılmasının da etkisiyle, Cumhurbaşkanının hem TBMM’ne karşı hem de özellikle doğrudan halka karşı bir siyasi sorumluluk altına girmekte olduğu görülmektedir.¹⁰ Şöyle ki, başkanlık sistemlerinde normalde olmayan, seçimleri yenileme yetkisine sahip olan TBMM, bu yetkisini kullandığı anda sadece kendisinin değil, Cumhurbaşkanının da seçime gitmek zorunda kalmasına kapı açmış olacaktır. Bu da bir nevi, araları iyi olmayan Cumhurbaşkanına karşı siyaseten bir he-

⁸ **Yavuz ATAR**, *Türk Anayasa Hukuku*, 11. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2017, s. 298.

⁹ **ÖZBUDUN**, *a.g.e.*, s. 316.

¹⁰ Doktrinde, bu konunun tartışılabilir olduğuna şöyle işaret edilmektedir: “*2017 Anayasa değişikliğiyle getirilen hükümet sistemi, ne Cumhurbaşkanı, ne Cumhurbaşkanı yardımcısı, ne de bakanlar bakımından TBMM’ne karşı bir siyasal sorumluluk mekanizması tesis etmiştir. Buna karşılık bu değişiklikte getirilen karşılıklı fesih ya da seçimleri yenileme yönteminin, Cumhurbaşkanı yönünden bir nevi siyasal sorumluluk mekanizması teşkil edip etmediği tartışılabilir*”, **ÖZBUDUN**, *a.g.e.*, s. 316.

sap sorma anlamına gelecektir.¹¹ Aynı zamanda bunun, uzlaşmamanın etkisiyle sistemin tıkanmasını bertaraf etmeye yönelik pozitif bir katkısı da olacaktır. Cumhurbaşkanının, TBMM'ne karşı dolaylı biçimdeki bu siyasi sorumluluğunun yanında, ayrıca halka karşı da doğrudan bir siyasi sorumluluk altında olduğu açık bir realitedir.¹²

İster kendisinin isterse TBMM'nin, seçimleri yenileme yetkisini kullanmasıyla olsun, ya da 5 yıllık anayasal görev süresinin tamamlanmasıyla olsun, ikinci dönemi için tekrar seçilmek isteyen bir Cumhurbaşkanı adayının ikinci defa seçilmemesi, onun ilk dönem performansının başarısız görülerek halktan onay alamaması, açık ve net biçimde halka hesap vermek zorunda kalması anlamına gelmektedir. Böylesi bir siyasi sorumluluğun, belki ikinci dönemini yaşayan bir Cumhurbaşkanı açısından söz konusu olamayacağı ileri sürülebilir.¹³ Ancak bu öngörünün de haklı olduğu pek söylenemez. Kendi adına kaybedecek bir şeyi olmadığını düşünen bir Cumhurbaşkanının, bu ikinci dönemde büsbütün sorumsuzca ve keyfi biçimde hareket edemeyeceğini belirtmek gerekir. Zira Cumhurbaşkanının, başkan veya üyesi sıfatıyla bir partiye mensup olduğu da hesaba katılırsa, kendisinden sonra partisinin cumhurbaşkanlığı için yine demokratik yarışa gireceğini düşünen bir cumhurbaşkanının, kendi partisinin itibarı ve geleceği adına ikinci dönemini de halka hesap verme psikolojisi içinde geçireceği veya geçirmesi gerektiği, göz ardı edilemez bir gerçeklik olarak kendini göstermektedir.

¹¹ GÖZLER, (2017/b), *Elveda Anayasa...*, s. 56-57.

¹² Kemal GÖZLER, "Cumhurbaşkanlığı Sistemi mi, Başkanlık Sistemi mi, Neverland Sistemi mi?", <http://www.anayasa.gen.tr/neverland.pdf>. s. 3. Erişim Tarihi: 30.04.2018.

¹³ ATAR, *a.g.e.*, s. 298.

2.3. Cezai Sorumluluk Bakımından Cumhurbaşkanının Yeni Konumu

Cumhurbaşkanının görevi esnasında bir suç işlemesi nedeniyle söz konusu olan cezai sorumluluk konusunda ise, 2017 değişikliği öncesinde 1982 Anayasası m. 105/3’e bakıldığında; “*vatana ihanet*” suçu dışında, cumhurbaşkanının cezai açıdan hiçbir sorumluluğunun olmadığını ifade edilebilirdi. Kapsamının ne olduğu belli olmayan bu vatana ihanet suçunun, Türk Ceza Kanunu dahil hiçbir ceza kanununda tanımlanmadığı da bilinmektedir. 1982 Anayasası m. 38/1 ile 5237 sayılı TCK m. 2/1’deki, “*kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez*” hükmü gereği bir cumhurbaşkanının hangi fiilleri işlediği hallerde vatana ihanet suçu işlemiş olduğu kanunen açıkça tanımlanıp belirtilmediği sürece, onun TBMM’nde suçlandırılıp AYM’ne yargılanması için gönderilmesi durumunda bile, “kanunsuz suç ve ceza olmaz” biçimindeki temel hukuk ilkesine aykırılık gerekçesiyle bir mahkûmiyet kararının verilemeyeceği söylenebilir. Bu konuda Yüce Divan sıfatıyla Anayasa Mahkemesi’nin TCK m. 2/3 gereğince kıyas ve geniş yorumda bulunması da yasak olduğu için, mecburen beraat kararı vermesi gerekecektir. Böylesine, adeta hayali bir vatana ihanet suçu sebebiyle suçlandırılması için de, anayasadaki en yüksek nitelikli çoğunluk oranı olan ve sağlanması neredeyse imkânsız olan TBMM üye tam sayısının 4’te 3 çoğunluğunun öngörülme-

si, cumhurbaşkanının az da olsa var zannedilen cezai sorumluluk ihtimalini fiilen adeta sıfıra indirmekte idi.¹⁴

16 Nisan'daki referandumla kabul edilen Anayasa Değişikliğine baktığımızda ise, Cumhurbaşkanının cezai sorumluluk yolunun önündeki engellerin kaldırılarak işlerlik kazandırıldığı görülmektedir. Şöyle ki, 1982 Anayasası m. 105/1'de "*cumhurbaşkanı hakkında, **bir suç işlediği iddiasıyla...***" demek suretiyle, sorumluluk alanını vatana ihanet suçu ile sınırlamayı, bütün suç tipleri açısından Cumhurbaşkanından hesap sorulabileceğine dikkat çekilmektedir. Ayrıca, görevi esnasında hangi suçu işlemiş olursa olsun, bir Cumhurbaşkanının yargılanması için Yüce Divan (AYM)'a gönderilmesinde aranan, TBMM üye tam sayısının 4'te 3 oranının düşürülerek 3'te 2'ye getirilmesi de, Cumhurbaşkanının ceza sorumluluğunun hayata geçirilmesini kolaylaştıran olumlu bir düzenleme olmuştur.¹⁵ Bununla yakından ilgili diğer bir olumlu düzenleme de, "*...hakkında soruşturma açılmasına karar verilen Cumhurbaşkanı seçim kararı alamaz*" yönündeki hükümdür. Böyle bir yasak getirilmeseydi, cumhurbaşkanının, aleyhine ceza soruşturması açılması konusunu görüşen TBMM'ne karşı, seçimleri yenileme yetkisini, adeta bir siyasi şantaj aracı ve kozu olarak kullanmak suretiyle baskı yapabilmesi ve bu suretle de kendisinin Yüce Divan'a sevk edilmesini engelleyebilmesi mümkün hale gelirdi.

¹⁴ Cengiz GÜL, "*The Transition of the Government System in Turkey in the Context of the Presidential System and Its Relationship with the Democratic Regime*", Current Perspectives In Social Sciences, Edt. Hasan Arslan/ Mehmet Ali İçbay/ Alina-Andreea Dragoescu, 2017, s. 232.

¹⁵ GÜL, a.g.m., s. 232.

1982 Anayasası m. 106/5, Cumhurbaşkanının yanı sıra, cezai sorumluluk bakımından Cumhurbaşkanı yardımcısı ve bakanların da Cumhurbaşkanı gibi aynı hükümlere tabi olmalarını öngörmektedir. Ayrıca, bu durumlarda Cumhurbaşkanlığı görevinin, Yüce Divan’a sevk kararı ile değil de, ancak yargılama sonunda seçilmeye engel bir suçtan alınacak bir mahkûmiyet ile sona ereceği kuralına da bu Anayasa Değişikliğinde yer verildiği görülmektedir. Böylelikle değişiklik öncesinde Anayasanın hüküm getirmediği için, görevinin evleviyetle, TBMM’nin sevk kararıyla sona ermesi gerektiği yönündeki spekülâtif yorumların da önü kapanmış olmaktadır.

Sonuç olarak, hem siyasi hem de cezai sorumluluk bakımından, Anayasa Değişikliği öncesine göre, karar ve işlemlerinden dolayı denetlenebilmesi ve hesap sorulabilmesi daha da kolaylaştırılan bir Cumhurbaşkanının, otoriter bir yönetim kurmak suretiyle diktatörlüğe kayabileceği iddialarının hukuki hiçbir dayanağı bulunmamaktadır.¹⁶ Hukuken kapalı olan bu kapının, fiilen zorlanabileceği yaklaşımlarının ise, öngörülen demokratik ve hukuki denetim araçları sayesinde, bu yeni hükümet modeli açısından, öncesine göre daha da zayıflatılmış bir risk olduğunu söylemek mümkündür. Cumhurbaşkanını Yüce Divan sıfatıyla yargılama yetkisi olan Anayasa Mahkemesi’nin üyelerinin Cumhurbaşkanınca atanmış olmasına yönelik itirazlar¹⁷ da yersizdir. Zira AYM üyelerinin tümünü

¹⁶ GÜL, *a.g.m.*, s. 232. Aksi yönde görüşler için bkz. **Nuray MERT**, “Mesele Tek Adam Değil Çoğunluk Sultası”, http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/686036/Mesele_tek_adam_degil_cogunluk_sultasi.html. Erişim Tarihi: 27.04.2018. **Can ATAKLI**, “Hükümeti Millet Seçiyor Yalancı”, <http://www.gazeteoku.com/yazar/can-atakli/174810/hukumeti-millet-seciyor-yalanci>. Erişim Tarihi: 25.04.2018.

¹⁷ **Nami TEMELTAŞ**, “Yargının Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı”, <http://www.Demokrat-haber.org/yarginin-bagimsizligi-ve-tarafsizligi-makale.9387.html>, Erişim Tarihi: 24.04.2018.

Cumhurbaşkanı belirlememektedir. Önceden 17 üyenin, şimdi ise 15 üyenin 3'ünü, TBMM gösterilen adaylar arasından 3'te 2 çoğunlukla seçerken, kalan üyelerin de sadece 4'ünü doğrudan, diğerlerini de ilgili yerlerin gösterdikleri adaylar arasından Cumhurbaşkanı belirlemektedir. Anayasa Değişikliği sonrasında ise, askeri yargının kaldırılması çerçevesinde Askeri Yargıtay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nden gelen üyeliklerin düşmesi ile Cumhurbaşkanının AYM'ne üye atama yetkisinde ise eskisine göre bir zayıflama yaşanmıştır. Ayrıca bir Cumhurbaşkanının 5 yıllık görev süresi içinde, 12 yıl boyunca görev yapan AYM üyeliklerinden, muhtemelen en fazla 3 veya 4 üyenin belirlenmesi üzerinde inisiyatif kullanabilmesi söz konusu olabilir. Böylesi bir durumda yargının, yürütmenin emrine gireceği söylemlerinin bir hukuki karşılığının olmadığını ifade etmek gerekir.

2.4. Siyasal Tarafsızlık Olgusunun Cumhurbaşkanının Yeni Konumundaki Anlam ve Değeri

Cumhurbaşkanı seçilenin partisinden istifa edeceği, yani partili olmayacağı noktasındaki 2017 Anayasa Değişikliği öncesindeki hükmün, saf başkanlık modeli kadar, Türk Cumhurbaşkanlığı Sistemi'ne de uygun olmadığı aşikâr bir olgudur. Partili bir başkan veya cumhurbaşkanının, başkanlık hükümeti modelinin adeta istisnasız bir pratiği olduğu noktasında şüphe yoktur. Ancak cumhurbaşkanı olan kişinin partisinden ayrılması gereği, özellikle parlamenter bir sistemde, devlet başkanının tarafsızlığını sağlamaya yönelik hukuki tedbirlerdendir. Başkanlık sisteminde başkan zaten siyaseten taraf konumundadır ve ondan partiler üstü olmasının beklenmesi sistemin

doğasına da ters düşer. Çünkü başkan, devlet başkanı olduğu kadar, başkanlık vasfına, yani hükümet etme ve yürütmeye başkanlık fonksiyonuna da sahip konumdadır. Başkanlık sisteminin bir türeği olarak Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemini uygulamakta olduğumuz şu aşamada, sanki hükümet sistemi değişikliği halkoylamasıyla kabul edilmemiş de, parlamenter sistemle yola devam ediliyormuşçasına, ‘*Cumhurbaşkanı bir partiye üye veya yönetici olursa tarafsızlığını yitirir*’ türünden söylemlerin hukuken ve siyaseten bir anlam ve değer taşımadığı söylenebilir.

2.4.1. Cumhurbaşkanının Tarafsızlık Algısı Üzerinde 2007 ve 2017 Anayasa Değişikliklerinin Dönüştürücü Etkisi

Türkiye’nin demokratik siyasal hayatında 2007 yılında, cumhurbaşkanı seçimlerine yönelik olarak sergilenen yasakçı, vesayetçi söylem ve eylemler sonucunda maruz kalınan siyasal kaotik duruma, Anayasa Mahkemesi de verdiği 367 kararıyla adeta hukuki bir zemin hazırlamıştı. Oluşturulan bu kaotik durum karşısında, o dönemki hükümetin gösterdiği haklı reaksiyon sonucunda hazırlanan bir anayasa değişikliği metni, mecburen gidilen bir referandum sonrasında kabul edilmiş ve Cumhurbaşkanının bundan böyle TBMM tarafından değil de halk tarafından seçilmesinin önü açılmıştır. Mekanist anayasa anlayışının bu reaksiyoner tezahürü ile aslında bir yönüyle de parlamenter hükümet modelinden yarı-başkanlık sistemine doğru ciddi bir adım atılmış olmaktadır. Zira devlet başkanını halkın belirlediği bir sistemin, saf parlamenter modelin asli kurucu özelliklerinden birini terk etmekle, parlamenter vasfını devam ettirmesi de mümkün görünmemektedir. Ancak cumhurbaşkanının halk tarafından seçilme kuralı getirilmesine rağmen, bu kuralın pratikte ilk kez uygulandığı Ağustos 2014’e kadar sistem, teorik planda yarı-başkanlık olsa da, fiilen parlamenter biçimde işlemeye devam

etmiştir. Dolayısıyla da bu süreçte cumhurbaşkanının tarafsızlığı konusunda fazlaca bir siyasal polemik yaşanmamıştır.

10 Ağustos 2014'te Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi uygulaması sonrasında ise sistemin, artık hem hukuken hem de fiilen parlamenter olmaktan çıkarak yarı-başkanlık mahiyetine büründüğüne şahit olunmuştur. Bu andan itibaren 2007 Anayasa Değişikliğinin, Cumhurbaşkanının tarafsızlığını dönüştürücü hükümleri kendini göstermeye başlamıştır. Bu dönüştürücü hükümlerin analizine girmeden önce, 2007 Anayasa Değişikliğinin, genel planda tarafsızlık üzerindeki vurguyu hukuken zayıflatan yönde bir etki gösterdiğine dikkat çekmek gerekir.¹⁸ Şöyle ki, Cumhurbaşkanının seçim yönteminin değiştirilerek halkın seçmesi kuralının getirilmesiyle, seçilmek isteyen adayın, oyuna talip olduğu halkın doğrudan ve dolaylı biçimde önüne çıkarak, kendisinin neden tercih edilmesi gerektiği noktasındaki gerekçeleri anlatması, daha doğrusu seçildiğinde yapmayı düşündüğü plan ve projelerini miting, propaganda ve bilgilendirme toplantılarıyla seçmene anlatarak oylarını kazanmaya çalışması artık kaçınılmaz olmuştur. Bunları yapmadan, bir köşede oturarak seçilmeyi beklemek ise, pek gerçekçi ve efektif bir yöntem olmayacaktır. Bu da Cumhurbaşkanını, yeni sistem planında aktif bir siyasal aktör olmaya yöneltecektir.

Buna ilaveten Cumhurbaşkanlığına adaylık aşamasında ise, adayın bizzat başvurusuyla değil de, TBMM'deki bir parti grubu veya Meclis dışında kalan partilerden, son seçimde aldığı oylar toplamı tek başına veya birlikte % 5 ve üzerinde olan siyasal partiler tarafından aday gösterilebileceği kuralı

¹⁸ Doktrinde, 2007 Anayasa değişikliğinin, Cumhurbaşkanının tarafsızlığını hangi açılardan olumsuz yönde etkilediğine ilişkin eleştirel bir yaklaşım için bkz. **Kemal GÖZLER**, *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, 17. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2017, s. 319 vd.

karşısında, Cumhurbaşkanı seçilecek kişinin daha seçilmeden tarafsızlığının ortadan kalkmasına zemin hazırlayan bir durum ortaya çıkmaktadır.¹⁹ Adaylığını dahi bir siyasal partinin takdirine bağlı gören bir kişinin, o partinin seçmen tabanının da desteğini almak suretiyle Cumhurbaşkanı seçildikten sonra, adeta minneti altına girdiği parti ile diğer tüm partilere karşı eşit mesafede kalmasını beklemek çok da gerçekçi sayılamaz. Parlamenter sistemdeki bir cumhurbaşkanından beklenecek tarafsızlığın, 2007 Anayasa Değişikliği ve özellikle 2014’teki Cumhurbaşkanlığı seçiminden sonra beklenemeyeceği ise, açık bir siyasal realite haline gelmiştir. Ancak bu realitenin arkasında ise, muhtemel keyfi uygulamalardan öte, 2007 değişikliğinin ortaya koyduğu hukuki olgular yatmaktadır. Yine 2007 Anayasa Değişikliğinde öngörülen, Cumhurbaşkanının ikinci defa seçilebilmesi kuralının getirilmesiyle, görevdeki ilk dönemini geçiren Cumhurbaşkanının ikinci defa da seçilebilmek için, yine hem aday gösterilmek hem de seçmen tabanının desteğini almak adına siyasal partilere yakın durup iyi geçinme ihtiyacı duyacağı açıktır. Bunun da Cumhurbaşkanının tarafsızlığını olumsuz yönde etkileyeceği konusunda şüphe yoktur.

İşte 2007 Anayasa Değişikliğinin yol açtığı bu arızı durumların düzeltilmesi ve bu noktaya yönetilen eleştirilerin önünün kesilmesi adına 16 Nisan 2017’deki referandumla kabul edilen Anayasa Değişikliğinin önemli katkıları olmuştur. Değişiklik öncesinde 1982 Anayasası m. 101/4’teki “*cumhurbaşkanı seçileninin, varsa partisi ile ilişkisi kesilir*” hükmünün Anayasadan çıkarılmasıyla, bir cumhurbaşkanının parti üyesi, yöneticisi, hatta başkanı olmasının önü açılmıştır. Böylece bu değişikliğe kadar arızı bir görüntü çizen siyasal manzara, sisli görüntüden çıkarak daha net bir hale gelmiş

¹⁹ GÖZLER, (2017/b), *Türk Anayasa...*, s. 320.

olmaktadır. Zira 2017 Anayasa Değişikliğiyle, Türkiye'nin geçtiği yeni hükümet modeli olarak *Cumhurbaşkanlığı Sistemi*, ana hatlarıyla bir başkanlık sistemidir. Başkanlık sisteminin prototipi olan ABD'de ve diğer başkanlık modeli uygulamalarında, başkanın her halükarda partili olduğuna şahit olunmaktadır. Bunun da başkanlık sisteminin olağan bir sonucu ve gereği olduğu noktasında doktrinde bir tereddüt yoktur. ABD'de başkanlar, şimdiye kadar Cumhuriyetçi veya Demokrat Parti üyesi olarak seçilmiş olup, genelde parti başkanı değillerdir. 2017 Anayasa Değişikliğinin, 24 Haziran 2018 Seçimlerinden önce derhal uygulanmaya başlanan üç kuralından birisi olarak öne çıkan, Cumhurbaşkanı seçilenin bir parti üyesi ve yöneticisi olabilmesinin önünün açılmasıyla, görevdeki Cumhurbaşkanı da önce parti üyesi olmuş, ardından da parti başkanlığına seçilmiştir. Böylece 2017 Anayasa Değişikliğiyle geçtiğimiz ve 24 Haziran 2018 Seçimlerinden sonra uygulanmaya başlanan Cumhurbaşkanlığı Sistemine, başka bir deyişle Türkiye'ye özgü başkanlık sistemine adım atılmış olmaktadır.

2.4.2. Türk Anayasal Pratiğinde Partili Cumhurbaşkanlığı Modeli

Türkiye'nin anayasal geçmişine de bakıldığında, Cumhuriyet döneminde 1961 Anayasası'na kadarki Cumhurbaşkanlarının, partili cumhurbaşkanı oldukları görülecektir. İlk Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk, aynı zamanda Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Başkanlığı görevini de birlikte yürütmüş olup, "Partili Cumhurbaşkanı" konumunda bulunmaktaydı. Daha sonra Cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü de, hukuken olmasa da, fiilen CHP Genel Başkanlığını sürdürmüştür. İnönü, CHP'nin 14 Mayıs 1950 seçimlerini kaybetmesi sonrasında yeniden CHP Genel Başkanlığı'na seçilmiştir. İsmet İnönü'den sonra Cumhurbaşkanı olan Celal Bayar

ise 1960 Darbesi’ne kadar, Demokrat Parti başkanı olmasa da, parti üyesi olmak hasebiyle, İnönü gibi "Partili Cumhurbaşkanı" sayılmayı hak ediyordu.²⁰ Yine, parti başkanlığı ve başbakanlık yapmış olan cumhurbaşkanlarından Turgut Özal ve Süleyman Demirel’in de fiilen partili cumhurbaşkanı olmadıkları söylenemezdi. Hâlihazırda görevdeki Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ise, bu son Anayasa Değişikliği sonrasında, hukuken partili bir Cumhurbaşkanı sıfatını kazanmak suretiyle, ilk üç cumhurbaşkanınca sürdürülen, ancak kesintiye uğrayan bir anayasal pratiği de devam ettirmiş olmaktadır.

1924 Anayasası’nın kapı açtığı bu ‘*partili cumhurbaşkanı*’ uygulaması, bir anayasal pratik olarak karşımızda dururken, 2017 AY değişikliği ile adeta yeniden canlandırılan bu partili Cumhurbaşkanlığı modelinde, Cumhurbaşkanlarından, klasik parlamenter sistemdekiler gibi, siyaseten partiler üstü konumda olmaları beklenemez. Çünkü yeni hükümet modelinde Cumhurbaşkanı, parlamenter sistemdeki temsili ve seremonik konumundan çıkarak, siyasal sistem içinde, tüm yürütme yetkilerinin kendisinde toplandığı aktif ve icracı bir siyasal aktör mevkiine yükselmiştir. Böylesine aktif bir siyasal aktörün partisiz olmasını istemenin, hem siyaseten hem de başkanlık sistemi ekseninde gerçekçi ve tutarlı bir yaklaşım olmadığı açıktır. Partili bir başkan veya cumhurbaşkanı olgusu, başkanlık sistemleri açısından, gayet yaygın bir siyasal pratiktir. ABD başkanlık uygulamasında da başkanların, parti başkanı olmasalar da, parti üyesi olduk-

²⁰ **Erdal ŞAFAK**, “*Partili Cumhurbaşkanı Atatürk ile Başladı*”, <http://www.sabah.com.tr/yazarlar/safak/2016/06/23/partili-cumhurbaskani-ataturk-ile-basladi>, Erişim Tarihi: 25.04.2018. **Mehmet DOĞAN**, “*Tarihimizde Partili Cumhurbaşkanları*”, <http://www.tyb.org.tr/d-mehmet-dogan-tarihimizde-partili-cumhurbaskanlari-25420h.htm>, Erişim Tarihi: 24.04.2018.

larını tekrar hatırlatmak gerekir.²¹ Öyleyse tarafsızlıktan ne anlaşılması gerektiğini yeniden şekillendirme zarureti ortaya çıkmaktadır. Bir ilke ve ideal olarak siyasal tarafsızlıktan anlaşılması gereken, herkesin ve özellikle siyasal figür ve aktörlerin, taşıdıkları siyasal görüş ve eğilimlerini, bilhassa eylem ve icraat planında, taraftarlarını kayırcı muhaliflerini de ezici bir saikle pratiğe dökmemeleridir. *Bu anlamdaki bir tarafsızlık, başkanlık sisteminde başkan veya cumhurbaşkanının partili olmasını değil de, partizanca davranmasını yasaklamaktadır.* Başkanlık sisteminde başkanlar, her ne kadar bir parti üyesi olsalar ve o partinin başkan adayı olup seçilseler de, hükümet icraatlarında tarafsız kalacaklarına dair yemin etmektedirler.

Partili olmanın, başkanın tarafsızlığını tümüyle ortadan kaldıran bir şey olmadığı, siyasal ve yargısal denetim araçlarıyla başkanın tarafgirane davranmaktan alıkonulabildiği bir ortamda, Türkiye’de de partili Cumhurbaşkanının, 1982 Anayasası m. 103’teki tarafsızlık yeminine uygun davranabilmesi noktasında gereken etkili siyasal ve yargısal denetim araçlarının da son Anayasa değişikliğiyle sisteme ana hatlarıyla monte edildiğini söylemek mümkündür. Cumhurbaşkanının, tarafsızlık ilkesine sadık kalıp kalmadığını, söylemlerinden ziyade icraatlarına bakarak anlamak gerekir. Yeni hükümet modeliyle Türkiye’de partili cumhurbaşkanlığına geçilmekle birlikte, cumhurbaşkanının şahsında toplanan yürütmenin, siyaseten TBMM’nce daha etkin şekilde denetimine kapı açılmıştır. Şöyle ki; bütçe dışında hiçbir konuda kanun teklif etme yetkisi olmayan,

²¹ **Emre KONGAR**, “Parti Devletine Hayır”, http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/677558/Parti_devletine_hayir.html. Erişim Tarihi: 27.04.2018. ABD’de başkanın, üyesi olduğu partisinin genel başkanı olmayıp, sadece partisinin “başkanlık adayı” olduğu da unutulmamalıdır. **GÖZLER**, (2017/a), *Elveda Anayasa...*, s. 69.

bütçesi de gerektiğinde Meclisçe reddedilebilen, Meclisin bir erken seçim kararı almasıyla kendisinin de görevi bitecek olan ve ayrıca işlediği iddia edilen herhangi bir suçtan dolayı, eskisinden daha düşük bir Meclis çoğunluğuyla (3/4’ten 2/3’e indirildi) yargılanmak için Yüce Divan’a sevk edilebilen ve bu soruşturma esnasında Meclis seçimlerini yenileme yetkisi de yasaklanan bir cumhurbaşkanının, tarafgirane ve partizanca icraatlara kolay kolay yönelemeyeceği gayet açık bir realitedir. Buna ilaveten, kanun hükmünde olmadığı için kanunu değiştirip kaldıramayan ‘Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin, gerektiğinde Anayasa Mahkemesi’nce iptal edilebildiği, partizanca amaçlarla çıkarılan yönetmeliklerin idari yargı denetimine tabi olduğu, önceden yürütmenin bir düzenleyici işlemi olarak var olan tüzük çıkarma yetkisinin ise tümüyle kaldırıldığı bir hukuki ve siyasal düzlemde, yürütmenin güç ve etkisinin, öncesine göre zayıfladığı ve mevcut güç ve yetkileri bakımından da siyasal ve yargısal yönden etkili bir denetime tabi tutulduğu söylenebilir.

Sonuç olarak, başkanlık sisteminde tarafsızlığın ihlali durumunda, anayasal açıdan öngörülen hukuki ve siyasi denetim ve kontrol mekanizmalarıyla, ilgili siyasal aktörün partizanca icraatlarını kısmen veya tamamen frenlemek mümkündür. Bu açıdan Türk cumhurbaşkanlığı sisteminin, cumhurbaşkanının partili olmasına, sistem gereği kapı açsa da, onun partizanca davranmasını önleyici ve bastırıcı kurallara da yer vermekte olduğuna dikkat çekmek gerekir.

2.5. Cumhurbaşkanının Kararname Çıkarma Yetkisinin Hukuki Analizi

2017 Anayasa Değişikliğiyle Cumhurbaşkanına, ‘Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’²² adı altında, daha önce ismen olsa da, içeriği tümüyle yenilenmiş bir düzenleyici işlem kategorisi ihdas edilmektedir. İlgili bu düzenleme çerçevesinde görüleceği üzere, temel haklar, kişi hakları ve siyasal haklar alanında ve kanunda açıkça hükme bağlanan konularda çıkarılmayan bu kararnameyle, sadece yürütmeye ve sosyal-ekonomik haklar alanına ilişkin konular düzenlenebilecektir.²³ Bu alanlarda da yasama organı, bir aykırılık gördüğü takdirde, çıkaracağı bir kanunla kararnameyi etkisiz hale getirebilecektir. Yani kararname ile kanun hükmü çatıştığında kararname, Anayasa gereği ilga edilmiş sayılacak ve asla uygulanamayacaktır. Bundan da şu anlaşılmaktadır ki, kararnamenin bir kanunu değiştirme veya yürürlükten kaldırma gücü kesinlikle söz konusu değildir.²⁴ O halde mevcut sistemde, KHK’lerle bir kanun hükmü değiştirilip ilga edilebilirken, yeni hükümet modelinde Cumhurbaşkanına verilen kararname yetkisiyle bir kanunun etkisiz hale getirilemediği durumlarda, yürütmenin gücünün alabildiğine arttığını söylemek de biraz abartılı yaklaşım olsa gerektir. Anayasa Değişikliğinde kararname çıkarma yetkisi verilmesiyle, Cumhurbaşkanının otoriterleşme eğilimine gireceği kamuoyunda ifade edilmekle birlikte, işin aslının öyle

²² Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin hukuki rejimi ve yargısal denetimi konusunda kapsamlı bir monografik çalışma için bkz. **Yasin SÖYLER**, *Yeni Başkanlık Sisteminde Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2018.

²³ **SÖYLER**, *a.g.e.*, s.248.

²⁴ **Rasim Ozan KÜTAHYALI**, “Kuvvetler Ayrılığı ve 16 Nisan Referandumu”, <http://www.gazeteoku.com/yazar/rasim-ozan-kutahyali/173261/kuvvetler-ayriliği-ve-16-nisan-referandumu>. Erişim Tarihi: 28.04.2018.

olmadığı hukuki bir realite olarak ortada durmaktadır.²⁵ ABD ve Fransa gibi pek çok ülkede olan bu *başkanlık kararnamesi (Executive order)*²⁶ çıkarma yetkisinin, başkanlık sistemine geçilmesiyle Türkiye’de de Cumhurbaşkanına tanınmak istenmesine aşırı reaksiyonların gösterilmesi, Türk siyasal kültüründe, olaylara kurumsal ve yapısal olmaktan çok, sübjektif perspektifinden bakıldığına da en bariz bir örneğini oluşturmaktadır.

Bu arada, ABD Başkanlık modelindeki Başkanlık kararnamesi sisteminin, anayasal düzeyde öngörülüş şekli bakımından, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi sistemine göre daha az güvenceli olduğunu ifade etmek gerekir. Şöyle ki, Başkanlık kararnameleriyle temel hak ve özgürlükler üzerinde sınırlandırmalar yapılabilirken, Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle böyle bir sınırlandırma, hukuken mümkün değildir. Ayrıca Cumhurbaşkanlığı kararnameleri istisnasız biçimde Resmi Gazete’de yayımlanması gerekirken, ABD Başkanlık kararnamelerinin milli güvenlik veya başka özel sebeplerle ABD resmi gazetesi olan Federal Register’da yayımlanma zorunluluğu bulunmamaktadır. Bunlar da bize, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi sisteminin, ABD Başkanlık kararnamesi sistemi karşısında demokratik hukuk devleti ilkesine daha uygun olduğunu göstermektedir.²⁷

2017 Anayasa Değişikliğinden önce, 1982 Anayasası m. 107’de, yürütmenin iki özerk düzenleme yetkisinden biri olarak “Cumhurbaşkanlığı

²⁵ FENDOĞLU, a.g.m., s. 97 vd. Serdar GÜLENER, “Anayasa Değişikliğinde Aslında Ne Nedir?”, Açık Görüş-Star, Erişim Tarihi: 25.04.2018. KÜÇÜK, (2018/a), “Cumhurbaşkanlığı Sistemine Öcülerle Karşı Çıkmak”, Erişim Tarihi: 26.04.2018.

²⁶ Adnan KÜÇÜK, “Türkiye Cumhurbaşkanlığı Kararnameleriyle mi Yönetilecek?”, <http://www.star.com.tr/acik-gorus/turkiye-cumhurbaşkanlığı-kararnameleri-ile-mi-yonetilecek-1188024>. Erişim Tarihi: 26.04.2018. GÜLENER, S.: “Anayasa Değişikliğinde Aslında Ne Nedir?”, Açık Görüş-Star, Erişim Tarihi: 25.04.2018.

²⁷ SÖYLER, a.g.e., s.249-253.

Kararnamesi”nden bahsedilmekte idi. Söz konusu bu kararnamenin düzenleme alanı Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği ile sınırlı kalmıştır. Cumhurbaşkanlığı Sistemiyle birlikte, bu sistemin bir gereği olarak tüm yürütme yetkileri kendisinde toplanan cumhurbaşkanına, kendi sevk ve idaresi altındaki bakanlıklar ve salt yürütme alanıyla ilgili bir Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi çıkarma yetkisi verilmesinin, sistemden sapan bir yönü bulunmamaktadır.²⁸ Şöyle ki, çıkaracağı kararnameyle yasamanın tasarrufu olan kanunu değiştiremeyen, kaldıramayan ve hatta kanuna aykırı ise kararnamesi hükümsüz bırakılan ve bu kararnameleri Anayasa Mahkemesi’nin yargı denetimine tabi olan bir Cumhurbaşkanının, otoriterleşerek tek adamlık rejimine yönelmesinin, mevcut pozitif anayasa hukuku çerçevesinde söz konusu olmayacağını belirtmek gerekir.

3. SONUÇ

Türkiye’de 16 Nisan 2017 tarihinde yapılan referandumla kabul edilen Anayasa değişikliğiyle, demokratik siyasal sistem temelinde kalmak ve bu temeli daha da sağlamlaştırmak misyonuyla, halihazırdaki hükümet modelinden başkanlık sisteminin bir türevi olarak da görülebi-
lecek *Cumhurbaşkanlığı Sistemi*’ne geçiş yapılması öngörülmüştür. Başkanlık sisteminin, ülkemiz şartlarına göre uyarlanmaya çalışılan bu yeni hükümet sisteminin uygulanmasına ise, normalde bir sonraki seçimlerin yapılacağı Kasım 2019 itibariyle geçileceği planlanırken, bu seçimlerin

²⁸ KÜÇÜK, (2018/a), “Cumhurbaşkanlığı Sistemine Öcülerle Karşı Çıkmak”. Erişim Tarihi: 26.04.2018. Aksi yönde bir görüş için bkz. Mehmet TEZKAN, “Meclisin Gücü Azalıyor mu?”, <http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/mehmet-tezkan/meclis-in-gucu-azaliyor-mu-2403-709/>. Erişim Tarihi: 22.04.2018.

erkene alınmasıyla, 24 Haziran 2018 Seçimleri sonrasında tümüyle geçiş yapıldığını ifade etmek gerekir.

2007 Anayasa Değişikliği ile Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi kuralının getirilmesi ve 2014’te de bunun ilk defa uygulamaya geçirilmesi sonrasında, Türk hükümet sistemi parlamenter sistem olmaktan çıkarak, Fransa düzeyinde olmasa da bir yarı-başkanlık modeli görüntüsü çizmeye başlamıştır. Ancak yarı-başkanlık sistemindeki yürütmenin çift başlı yapısının, şimdi olmasa da, gelecekte doğması muhakkak bir siyasal ve kurumsal çatışmaya davetiye çıkarabilme potansiyelini ve 7 Haziran 2015 seçim sonuçlarının da ortaya koyduğu muhtemel bir yasa-yürütme çatışması riskini bertaraf etmek için, başkanlık sistemine, yarısıyla değil de, tam olarak geçme teşebbüsü anlamındaki bu son Anayasa değişikliği; sadece verimsiz, ağır işleyen ve koalisyon hükümetlerine çanak tutan ve de her türden darbe tehditlerine müsait vesayet etkisine daima açık olan ve adeta Türkiye uygulaması açısından, hükümetlerin kurulamaması, kurulsada koalisyonların çok kısa ömürlü ve de güçsüz olmalarıyla ortaya çıkan siyasal kaotik durumları önlemek adına mevcut hükümet modelini değiştirmeyi hedeflemektedir. Bu Anayasa Değişikliği kapsamında, cumhuriyet, demokrasi, laiklik ve üniter yapı ekseninde özetlenebilecek Türk siyasal sisteminin temel yapı taşlarını değiştirmeye yönelik herhangi bir hükme kesinlikle yer verilmediğini de özellikle ifade etmek gerekir.²⁹

Başkanlık sisteminin, Türkiye’nin sosyo-politik şartlarına göre bir uyarlaması sayılabilecek olan *Cumhurbaşkanlığı Sistemi* de, parlamenter

²⁹ GÖZLER, (2018), “*Cumhurbaşkanlığı Sistemi mi...*”, Erişim Tarihi: 30.04.2018.

ve yarı-başkanlık hükümet sistemleri gibi, temsili demokratik rejim temelinde bir hükümet modelidir. Bu noktada başkanlık sisteminin demokratiklik düzeyinin; yürütmenin halka seçtirilmesi, kimin hükümeti kuracağına açık ve net olması ve de başkanın doğrudan halka karşı hesap vermesi gibi özellikleriyle, diğer hükümet modelleri karşısında nispi bir üstünlüğünün olduğu bile söylenebilir.³⁰ Özetle, 2017 Anayasa Değişikliği sonrasında Türkiye’de, yürütmenin iki başlı yapıdan çıkıp tek başlı hale getirilmesi ve yürütme yetkilerinin cumhurbaşkanında toplanması, sadece bir hükümet modeli tercihi olup, anti-demokratik bir rejime geçmek anlamında yorumlanamaz. Bu noktada 24 Haziran 2018 tarihindeki Cumhurbaşkanlığı ve TBMM Genel Seçimleri akabinde tümüyle geçiş yapılan *Cumhurbaşkanlığı Sistemiyle*, ülkenin daha güçlü, demokratik ve istikrarlı hükümetler eliyle yönetilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca, sağlayacağı güçlü ve istikrarlı hükümetlerle, bu yeni hükümet sisteminin, ülkenin ekonomik ve siyasal istikrarının sağlanıp sürdürülmesi konusunda da olumlu yansımalarının olacağı düşünülmektedir. Cumhurbaşkanlığı sisteminin, bu hedef ve beklentileri gerçekleştirebilme potansiyelinin açığa çıkması da, tüm siyasal aktörlerin bu sistemin kurum ve kurallarıyla yerleşmesi konusunda gösterecekleri samimi gayretleriyle mümkün görünmektedir.

³⁰ ERDOĞAN, a.g.m., s. 10-11.

KAYNAKÇA

ALTUN, Fahrettin: “*Red Cephesinin Yeni Sanruları*”, Retrieved at February 20, 2017 from <http://www.sabah.com.tr/yazarlar/fahrettinaltun/ret-cephesinin-yeni-sanrulari>. Erişim Tarihi: 28.04.2018.

ATAKLI, Can: “*Hükümeti Millet Seçiyor Yalancı*”, <http://www.gazeteeoku.com/yazar/can-atakli/174810/hukumeti-millet-seciyor-yalanci>. Erişim Tarihi: 25.04.2018.

ATAR, Yavuz: *Türk Anayasa Hukuku*, 11. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2017.

BİLİR, Faruk: *Hükümet Sistemleri ve Başkanlık Sistemi*, Adalet Yayınları, Ankara, 2017.

BOZLAĞAN, Recep: *Türk Tipi Başkanlık*, Hayat Yayınları, İstanbul, 2016.

CHP: “*Neden Hayır*”, <https://www.chp.org.tr/Public/0/Other/NE-DEN%20HAYIR.pdf>. Erişim Tarihi: 30.04.2018.

DOĞAN, Mehmet: “*Tarihimizde Partili Cumhurbaşkanları*”, <http://www.tyb.org.tr/d-mehmet-dogan-tarihimizde-partili-cumhurbaskanlari-25420h.htm>, Erişim Tarihi: 24.04.2018.

ERDOĞAN, Recep Tayyip: “*200 Yıllık Arayışın Ürünü: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi*”, *Yeni Türkiye Dergisi* (Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Özel Sayısı), Yıl: 23, Sayı: 94, (Mart-Nisan 2017), ss. 9-11.

FENDOĞLU, Hasan Tahsin: “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi”, Yeni Türkiye Dergisi (Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Özel Sayısı), Yıl: 23, Sayı: 94, (Mart-Nisan 2017), ss. 90-109.

GÖZLER, Kemal: (2018). “Cumhurbaşkanlığı Sistemi mi, Başkanlık Sistemi mi, Neverland Sistemi mi?”, <http://www.anayasa.gen.tr/neverland.pdf>. s. 3. Erişim Tarihi: 30.04.2018.

GÖZLER, Kemal: (2017/a). *Elveda Anayasa, (16 Nisan 2017’de Oylayacağımız Anayasa Değişikliği Hakkında Eleştiriler)*, Ekin Yayınları, Bursa, 2017.

GÖZLER, Kemal: (2017/b). *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, 17. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2017.

GÜL, Cengiz: “*The Transition of the Government System in Turkey in the Context of the Presidential System and Its Relationship with the Democratic Regime*”, Current Perspectives In Social Sciences, Edt. Hasan Arslan/ Mehmet Ali İçbay/ Alina-Andreea Dragoescu, ss. 231-237.

GÜL, Cengiz: *Karşılaştırılmalı Hükümet Sistemlerinde Yürütme, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017.*

GÜLENER, Serdar: “*Anayasa Değişikliğinde Aslında Ne Nedir?*”, Açık Görüş-Star, Erişim Tarihi: 25.04.2018.

KESER, Hayri: “*Türk Tipi Başkanlık Sistemi Üzerine*”, Yeni Türkiye Dergisi (Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Özel Sayısı), Yıl: 23, Sayı: 94, (Mart-Nisan 2017), ss. 433-438.

KONGAR, Emre: “*Parti Devletine Hayır*”, http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/677558/Parti_devletine_hayir.html. Erişim Tarihi: 27.04.2018.

KÜÇÜK, Adnan: (2018/a). “*Cumhurbaşkanlığı Sistemine Öcülerle Karşı Çıkmak*”, <http://www.star.com.tr/acik-gorus/cumhurbaskanligi-sistemine-oculerle-karsi-cikmak-haber-1168354/>. Erişim Tarihi: 26.04.2018.

KÜÇÜK, Adnan: (2018/c). “*Türkiye Cumhurbaşkanlığı Kararnameleriyle mi Yönetilecek?*”, <http://www.star.com.tr/acik-gorus/turkiye-cumhurbaskanligi-kararnameleri-ile-mi-yonetilecek-1188024>. Erişim Tarihi: 26.04.2018.

KÜTAHYALI, Rasim Ozan: “*Kuvvetler Ayrılığı ve 16 Nisan Referandumu*”, <http://www.gazeteoku.com/yazar/rasim-ozan-kutahyali/173261/kuvvetler-ayriligi-ve-16-nisan-referandumu>. Erişim Tarihi: 28.04.2018.

MERT, Nuray: “*Mesele Tek Adam Değil, Çoğunluk Sultası*”, http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/686036/Mesele_tek_adam_degil_cogunluk_sultasi.html. Erişim Tarihi: 27.04.2018.

ÖZBUDUN, Ergun: *Türk Anayasa Hukuku*, 2017 Anayasa Değişikliklerine Göre Gözden Geçirilmiş 17. Basım, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017.

SÖYLER, Yasin: *Yeni Başkanlık Sisteminde Cumhurbaşkanlığı Kararname*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2018.

ŞAFAK, Erdal: “*Partili Cumhurbaşkanı Atatürk ile Başladı*”, <http://www.sabah.com.tr/yazarlar/safak/2016/06/23/partili-cumhurbaskani-ataturk-ile-basladi>, Erişim Tarihi: 25.04.2018.

TEMELTAŞ, Nami: “*Yargının Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı*”, <http://www.demokrathaber.org/yarginin-bagimsizligi-ve-tarafsizligi-makale,9387.html>, Erişim Tarihi: 24.04.2018.

TEZKAN, Mehmet: (2018/b). “*Meclisin Gücü Azalıyor mu?*”, <http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/mehmet-tezkan/meclis-ingucu-azaliyor-mu-2403709/>. Erişim Tarihi: 22.04.2018.

UÇUM, Mehmet: “*Cumhuriyeti Halka Açan Doğrudan Millet Hükümeti*”, Açık Görüş-Star, Erişim Tarihi: 20.04.2018.